

Temanotat

Jemen: Vann- og eiendomskonflikter

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2010

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Jemen: Vann- og eiendomskonflikter**

SUMMARY

Yemen faces a number of serious challenges: poverty and underdevelopment, dwindling natural resources, large population growth, sectarian conflicts, and pervasive corruption and violence. One of the most serious problems is the lack of water resources. Divisions and armed conflicts in the Yemeni society are caused by the battles for control over and use of available water resources. Water scarcity is a threat to the country's future prospects and may in time also have serious consequences for the neighboring countries.

SAMMENDRAG

Landet Jemen har mange og store utfordringer: fattigdom og underutvikling, minkende naturressurser, en stor befolkningstilvekst, sekteriske motsetninger, altomfattende korrupsjon og vold. Ett av de mest alvorlige problemene landet står ovenfor er mangel på vannressurser. Kampen for kontroll over og bruk av tilgjengelige vannressurser forårsaker splittelser og voldelige konflikter i det jemenittiske samfunnet. Mangelen på vann utgjør en trussel mot landets fremtid, og kan på sikt også få store konsekvenser for nabolandene.

INNHold

1. Innledning	5
2. Årsaker til vannkrisen	5
2.1 Produksjon av khat	7
3. Områder mest utsatt for vannmangel	8
3.1 Byer	8
3.2 Rurale områder	9
4. Konflikter knyttet til vann og eiendom	9
5. Konfliktløsning	11
6. Referanser	13

1. INNLEDNING

Ifølge en artikkel i The Middle East Report har jemenittiske bønder i flere tusen år praktisert bærekraftig landbruk ved hjelp av tilgjengelige vann- og landressurser. Gjennom myriader av fjellterrasser, teknikker for oppsamling av vann og lokale flom- og vanningsanlegg har landet vært i stand til å skaffe vann til en relativt stor befolkning. Slik er det ikke lenger. Minkende vannforekomster og overforbruk gjør at Jemen i vår tid står overfor en vannkrise som savner sidestykke i landets historie (Lichtenthaeler 2010).

Andre kilder peker på det samme. Ifølge en artikkel i Al Arabiya.net er mangel på vann et av de største og potensielt farligste problemene Jemen strir med i vår tid. Jemen er et av de land i verden med dårligst tilgang på vannressurser. I tillegg er landet det fattigste og minst utviklede landet på den arabiske halvøya (AFP 2010). IRIN (2009d) viser til at Jemen er svært avhengig av grunnvann fordi landet ikke har elver, og det ikke praktiseres noen systematisk innsamling av regnvann. Laura Kasinof (2009) skriver i en artikkel i The Christian Science Monitor at mangel på vann rammer hele Jemens befolkning, og at vannkrisen kan bidra til landets potensielle vei mot sammenbrudd.

I avisen The Guardian viser Macleod & Vidal (2010) til at Jemen ofte beskrives som å være på vei til å bli en mislykket stat. I tillegg til den akutte vannkrisen vil Jemen også gå tom for olje – landets viktigste inntektskilde – og må samtidig håndtere problemene rundt en ung og raskt voksende befolkning med høy forekomst av analfabetisme, feilernæring og arbeidsløshet.

Boucek og Bomassi (2009) peker på at Jemen i forholdsvis nær fremtid kan stå ovenfor økonomisk ruin, vannmangel, minkende oljereserver, voldelig ekstremisme, en voksende separatistbevegelse i sør, høy inflasjon og arbeidsløshet. Dette er problemer som både setter landets politiske fremtid i fare og utgjør en trussel mot nabolandene på den arabiske halvøya. Vann over hele landet blir konsumert langt raskere enn det er mulig å etterfylle, og Sana'a ventes å bli den første hovedstaden i moderne historie som blir tørrlagt.

2. ÅRSAKER TIL VANNKRISEN

På spørsmål om regjeringens og myndighetenes syn på vannkrisen, fortalte politiker og rådgiver for Jemens president, Dr. A.A. Al-Eryani (møte februar 2010) at regjeringen ser på vann som en nasjonal ressurs og forvaltning av vann som en statlig oppgave. Etter regjeringens oppfatning må man ha lisens for boring etter og bruk og omsetning av vann. Stammebefolkningen og landsbyer anser derimot vannressurser innenfor sitt område som privat eiendom som kan utnyttes uten statlig kontroll og regulering. Dette skaper sterk strid fordi stammer og landsbyer ikke vil betale for bruk av eget vann til jordbruk og privat konsum.

Et annen årsak til vannkrisen er den store befolkningsveksten og innflyttingen til Sana'a by. Sana'a har i de senere år hatt en befolkningstilvekst på ca. 8 % pr. år. Det medfører at det i og rundt byen brukes langt mer grunnvann enn hva som er forsvarlig. Lokale brønner og sisterner tørker ut og det bores stadig dypere etter grunnvann.

På spørsmål om avsalting av sjøvann, svarte Dr. A.A. Al-Eryani at dette diskuteres, men teknologien som kreves er svært kostbar og krever ressurser som Jemen ikke har. I tillegg er kun ca. 10 % av befolkningen bosatt langs kysten. Mesteparten av befolkningen bor i innlandet og i fjellene, og det å få pumpet avsaltet vann til disse områdene vil medføre så store utfordringer og omkostninger at det neppe er en aktuell løsning i overskuelig fremtid.

Christopher Boucek (2009) skriver at vannkrisen er et resultat av flere faktorer, blant annet økt forbruk, dårlig vannforvaltning, korrupsjon, fravær av ressursstyring og sløsende vanningsteknikker.

Den tyske hjelpeorganisasjonen German Technical Cooperation (GTZ) opplyste til Landinfo (møte i februar 2010) at konflikter vedrørende kontroll over vannressursene er økende. Landets samlede forbruk er ca. en tredjedel høyere enn naturlig etterfylling. Svært mye av vannet går til produksjon av khat.¹ Personer innen maktapparatet og samfunnseliten bruker sin posisjon til å skaffe seg kontroll over vannressurser, ofte på ulovlig vis. Lov og orden opprettholdes i liten grad, noe som medfører at lokalbefolkningen mange steder blir fratatt vannet sitt. I flere provinser har lokalbefolkningen derfor gått sammen og opprettet vannforbund for lettere å kunne verne om egne interesser og motstå press fra mektige forretningsinteresser.

Laura Kasinof (2009) peker på at vannkrisen også skyldes befolkningstilvekst og urbanisering. Jemens befolkning på ca. 24 millioner har ifølge FN-statistikk nesten tredoblet siden 1975, og tilgjengelige vannressurser kan ikke håndtere denne utviklingen.

IRIN (2009c) peker på andre problematiske forhold i en artikkel om boring etter nye vannkilder i provinsen Hadhramaut. Uautorisert boring av nye brønner, bergverksdrift, oljesøl, dumping av ubehandlet kloakk i dype borehull og bruk av gjødsel utgjør en forurensingstrussel mot vannkilder. I tillegg har overbruk av grunnvann ført til inntrengning av saltvann i grunnvannet langs kysten.

En artikkel i Al Arabiya.net viser også til at Jemen har et svært høyt antall personer som på privat basis borer etter vann, tallet ble anslått å være over 800 i 2009. Private selger vannet til lokalsamfunn og private forbrukere fra tankbiler og i vannkanner. Utgiftene til boring er billig for private borere fordi diesel som trengs til pumpene er subsidiert av staten (AFP 2010). Ifølge Lichtenthæler (2010) finnes det mellom 45 000 og 70 000 brønner i Jemen. De fleste er under privat kontroll og nesten alle ble boret uten lisens.

¹ Tygging av khatblader gir en mild rusopplevelse, bruken er særlig utbredt i Midtøsten og nordøstlige deler av Afrika. Kilde: Store Norske Leksikon (u.å.). *khat*. Tilgjengelig fra http://www.sn.no/.sml_artikkel/khat [lastet ned 29. november 2010]

2.1 PRODUKSJON AV KHAT

Både jemenittiske tjenestemenn og internasjonale eksperter hevder at landets vannproblemer i hovedsak skyldes dyrking av khat. Ifølge AFP (2010) går ca. 90 % av vannressursene til jordbruket. Ca. halvparten av dette vannet går til produksjon av khat. IRIN (2009c) viser til lignende tall. Ifølge en rapport fra FNs matvareorganisasjon (FAO) fra år 2000 brukes 90 % av vannet til jordbruk, 8 % konsumeres av befolkningen og 2 % går til industri. Ifølge IRIN (2010) går ca. 40 % av tilgjengelige vannressurser til dyrking av khat.

GTZ (møte i februar 2010) påpeker at den omfattende bruken av khat har negative sosiale, økonomiske og helsemessige følger. Jemenittiske familier bærer konsekvensene av at pengene går til privat forbruk av khat istedenfor til bolig, helse og utdanning for barna. Samfunnsøkonomien taper på bruken av khat fordi samfunnet mister arbeidskraften etter kl. 14 hver dag. Og bruken har kommet helt ut av kontroll. Tidligere var det kun eldre menn som tygget khat på torsdagene og fredagene. I vår tid tygger ca. 75 % av jemenittiske menn og unge gutter helt ned til 10-12 års alder khat jevnlig. Bruken øker også blant kvinner. Myndighetene gjør i praksis lite eller ingenting for å stoppe utviklingen, til det er profitten for stor og det sitter for mange mektige khat-dyrkere i parlamentet. GTZ mener at det eneste som vil kunne redusere forbruket er å henvende seg til forbrukersiden, og for eksempel bruke anti-røykekampanjer i Europa som modell for opplysningsvirksomhet om helserisiko og andre negative konsekvenser av khat.

Bruk av khat har imidlertid ikke bare negative sider, ifølge GTZ. Khat er viktig for landets politiske og sosiale stabilitet. Det å tygge khat i fellesskap er en tradisjonell måte å løse problemer og konflikter på i Jemen. Store inntekter beholdes på landsbygda hvor dyrkingen foregår og dette forsinkes urbaniseringen som har vært mindre i Jemen enn for eksempel i mange afrikanske land. Tilflyttingen til Sana'a er stor, men likevel mindre sammenlignet med det som er tilfelle i mange andre afrikanske storbyer.

Macleod & Vidal (2010) viser til at det å redusere produksjonen av khat kan medføre politiske og sosiale problemer. I et land hvor halvparten av befolkningen tjener mindre enn 2 amerikanske dollar pr. dag betyr dyrking av khat mange arbeidsplasser. Også Lichtenthaler (2010) peker på at khat er en viktig faktor i den nasjonale økonomien. Ca. 15 % av befolkningen har direkte eller indirekte nytte av khat, enten det er produksjon, transport eller handel. Dessuten liker den jemenittiske befolkningen å tygge khat.

Den britiske ambassaden i Sana'a (møte i februar 2010) opplyste til Landinfo at det er vedtatt et reformprogram for håndtering av vannkrisen, men at programmet ikke er implementert. Svært mange betydningsfulle stammeledere og parlamentsmedlemmer er jordeiere som tjener store penger på khat-produksjon, noe som gjør det svært vanskelig å få bukt med eller begrense problemet.

Det selges minst 2000 tonn khat hver dag i Jemen. Store deler av inntektene går til rurale områder hvor ca. 70 % av befolkning bor. Salg av khat forsørger 2,5 millioner mennesker og kan virke som en bremse på veksten av slum i byene i et fattig land med en raskt voksende befolkning. Bruken av khat har imidlertid ikke alltid har vært så omfattende. For 30 år siden var bruken et mer tilfeldig tidsfordriv. I vår tid tygger mer enn halvparten av befolkning khat hver dag. En rapport fra Verdensbanken har

anslått at en fjerdedel av arbeidstiden går til khat-tygging, og at jemenitter bruker mer penger på khat enn på mat til familien. I tillegg til presset på vannressurser, kan tygging av khat også forårsake kreft i munnhulen (The Economist 2010).

3. OMRÅDER MEST UTSATT FOR VANNMANGEL

3.1 BYER

Ifølge den britiske ambassaden (møte februar 2010) er byene Sana'a, Taiz og Sadaa mest utsatt for vannmangel på grunn av befolkningstilveksten, men også andre byer med stor innflytting er i faresonen. Det er usikkert når vannet for alvor begynner å forsvinne, men i henhold til ambassadens opplysninger vil det sannsynligvis skje mellom år 2013 og 2020.

Lyon (2009) viser til at for 50 år siden hadde Sana'a kanskje 50 000 innbyggere. I dag er byen blant verdens raskest voksende byer med en befolkningsvekst på anslagsvis 8 % pr år, hvorav 5 % skyldes migrasjon fra rurale områder. Vannmangel tvinger mange fattige fra rurale områder til å flytte til inn til byer hvor mange av dem har dårlige forutsetninger for å klare seg.

Både AFP (2010), Boucek & Bomassi (2009) og den tyske ambassaden (møte februar 2010) har pekt på at hovedstaden Sana'a står i fare for å bli den første hovedstaden i verden som går tom for vann. AFP viser til at forbruket av vann i Sana'a er anslått til å være fire ganger større enn etterfyllet, og at mangel på vann utgjør et alvorlig sikkerhetsproblem.

Kasinof (2009) viser til nyere rapporter som indikerer at brønnene i og rundt Sana'a vil gå tørre innen 2015 med dagens vannforbruk pr. innbygger. Og ifølge IRIN (2009b) er kun 52 % av befolkning på to millioner i Sana'a tilknyttet det lokale vannforsyningsverket.

Ifølge avisen The Guardian (2010) spår de fleste eksperter at Sana'a grunnet høy årlig befolkningsvekst vil gå tom for vannforsyning innen 2017. Prisen på vann i enkelte forsteder til Sana'a ble tredoblet i løpet av 2009, og væpnede konflikter over vannressurser rundt om i byen er økende. Knapphet i sommermånedene bidrar til at tusenvis av familier ikke har vann og derfor må bruke en tredjedel av inntekten på å kjøpe vann fra tankbiler.

Ifølge den tyske ambassaden finnes det i 2010 ingen svar på hvor befolkningen i og rundt Sana'a skal få drikkevannet fra i 2020.

Jemens tredje største by, Taiz, er også svært utsatt og offentlig tilgang på vann er begrenset (al-Qadhi 2009; Kasinof 2009). Ifølge Hackman & Assamiee (2009) er vannkrisen i Taiz allment kjent for å være en av de alvorligste i landet. Dette til tross for at nedbøren i området er relativt høy sammenlignet med resten av landet. Med en stadig voksende befolkning og nivået på grunnvannet som faller i det Hackman & Assamiee beskriver som et urovekkende tempo er provinsen i første rekke når det gjelder Jemens vannkrise. Mange har kun tilgang til offentlig vannforsyning en gang i måneden og er avhengig av å hente vann fra lokale moskeer eller kjøpe vann fra

tankbiler eller fra privateide brønner. Private husholdninger uten egen vannforsyning har mulighet til å kjøpe vann fra private selskaper. Men i Jemen, hvor 42 % av befolkningen lever under fattigdomsgrensen, er mange avhengige av veldedighet fra moskeer for å få dekket sine behov.

3.2 RURALE OMRÅDER

Bare 46 % av landets rurale befolkning har tilstrekkelig vannforsyning, som er en moderat verre situasjon enn det man finner i byene (Kasinof 2009).

De fleste vannprosjekter i rurale områder har ikke vært vellykket. De ble enten aldri fullført eller utnyttet av bønder og stammeledere. Arbeid med konkrete prosjekter har stoppet opp på grunn av mangel på finansiering eller på grunn av strid om eiendomsrett til land. Stammeledere har tatt kontroll over vannprosjekter både før og etter at de er ferdige. Et annet problem er mangel på ekspertise hos de som skal drive og vedlikeholde vannprosjekter. Dette gjelder ca. 80 % av prosjektene i rurale områder (IRIN 2009d).

Ifølge IRIN (2010) har befolkningen i rurale områder i stor grad blitt tvunget til å få vannforsyninger via tankbiler fordi naturlige vannkilder og oppsamlet regnvann ikke dekker behovet eller simpelthen tørker ut. I provinsen al-Mahwit bor mesteparten av befolkningen i rurale områder og er avhengig av oppsamlet regnvann som ikke er tilstrekkelig eller at øvrige vannkilder tørker ut. Mye ressurser brukes på at kvinner og barn må klatre høyt i fjellene for finne vann, og mange jenter dropper ut av skolen på grunn av dette (IRIN 2009a).

IRIN (2009b) har opplyst at sommeren 2009 ble det innført vannrasjonering i sentrale byer som Sana'a, Taiz, Mukalla og Lahij. Provinsen Al-Bayda med en befolkning på ca. 300 000 er Jemens mest vannfattige. Vannet i provinsen koster mer fordi det tar tre til fire timer å transportere vannet fra nærmeste vannkilde til forbrukerne. Majoriteten av brønnene i provinsen har tørket ut på grunn av tørke og dyrking av khat. I provinsen Dhamar med en befolkning på nesten 120 000 var situasjonen bedre, der var vann tilgjengelig nesten hver dag.

4. KONFLIKTER KNYTTET TIL VANN OG EIENDOM

Konflikter knyttet til vann og eiendom er svært vanlig i Jemen. I april 2010 skrev for eksempel Yemen Post om en konflikt mellom stammer i provinsen Dhamar, hvor en rekke mennesker var blitt drept og mange hjem ødelagt. Gjentatte forsøk på å mekle frem en løsning på konflikten var mislykket. Også i årene 1997 og frem til 2000 hadde det vært en tilsvarende konflikt mellom de samme stammene. Den gangen ble konflikten løst ved hjelp av forhandlinger i stammedomstol.

Ifølge Boucek & Bomassi (2009) har alle Jemens problemer utgangspunkt i økonomiske forhold, og ca. 80 % av konflikter er knyttet til vannressurser. Også AFP (2010) viser til at ca. 80 % av alle konflikter i Jemen er knyttet til vannressurser.

På spørsmål fra Landinfo opplyste politiker og rådgiver for Jemens president, Dr. A. A. Al-Eryani (møte februar 2010), at mellom 70 % og 80 % av alle rurale konflikter i

Jemen gjelder eiendomsrett til vann og jord. Konfliktene skjer på ulike nivåer og mellom ulike aktører, mellom stammer, mellom regjeringen og stammer, mellom private entreprenører og stammer, mellom distrikter og landsbyer og mellom provinser. Konfliktene manifesterer seg på ulikt vis, som stammekonflikter, sekteriske konflikter eller politiske konflikter.

Ifølge Craig (2010) er strid om jord og vann den vanligste årsaken til væpnet vold i Jemen. Rundt 4 000 mennesker dør hvert år som følge av disse voldelige konfliktene. En relativt svak stat og svekkelse av stammetradisjoner har skapt en form for styrings- og maktvakuum. Følgelig blir land- og vannressurser ikke forvaltet på en effektiv og rettferdig måte, og det har stadig blitt vanskeligere for befolkningen å få effektiv bistand når tvister oppstår.

Konflikter over grunnvann kan ta flere former. Det kan være konflikt mellom brønneiere, mellom by og land fordi vann fra landsbygda transporteres til bruk i byer, og mellom lokalbefolkning og staten på grunn av mangel på offentlige tjenester (YAVA 2009).

Den britiske ambassaden (møte i februar 2010) viste til at når sentralmakten ikke sørger for infrastruktur og andre nødvendige fasiliteter i rurale områder, tar stammebefolkningen seg til rette på egenhånd. Stammene bruker vold, kidnapping og utpressing som forhandlingskort overfor motparten, enten det er oljeselskaper, regjeringen eller andre forretningsdrivende. De kan også sikre seg biler og andre verdifulle gjenstander på ulovlig vis, og stiller krav om betaling for bruk av lokale vannressurser, etablering av arbeidsplasser og bygging av veier eller annen infrastruktur.

Den tyske hjelpeorganisasjonen GTZ (møte i februar 2010) hevder at konflikter over vann og jord er økende. Personer innen maktapparatet og samfunnseliten bruker sin posisjon til å skaffe seg kontroll over vannressursene. Mange steder er det i praksis ingen opprettholdelse av lov og orden, og lokalbefolkningen blir berøvet vannet sitt. I flere provinser har derfor flere lokalsamfunn gått sammen og opprettet vannforbund for bedre å kunne bekjempe mektige forretningsinteresser.

Mohammed al-Qadhi (2009b) viser til at konflikter knyttet til jordeiendommer er svært viktige og avgjørende samfunnsmessige spørsmål. Militære- og sikkerhetsoffiserer, stammeledere og andre innflytelsesrike personer er kjernen i problemet. Fravær av lov og orden gjør at en offiser under eskorte av "sine" soldater lett kan tilegne seg et stykke land. Det samme gjelder enhver stammeleder som benytter sine væpnede stammefreder til det samme. Samme praksis finnes i provinsen Hadhramaut, i Aden, og i Taiz og på øya Socotra i det indiske hav. Gitt lovløsheten som hersker i landet, selger grunneiere ofte sitt land til to eller tre forskjellige personer, som igjen skaper god grobunn for væpnede konflikter. Dersom partene i en konflikt er sterke, er konsekvensen gjentatt voldsbruk. Hvis et offer for svindelen er svak, vil han fort miste alt håp om en gunstig løsning gjennom det offisielle rettsapparatet.

Institutt for registrering av eiendom (Department of Real Estate Registry) er en annen part som svikter sin oppgave. Kaos og uorden preger arbeidet, og systemet mangler skikkelige prosedyrer for å etablere gyldighet av eiendomsrett til land. Eventuelt – de er ganske enkelt korruperte (Mohammed al-Qadhi 2009b).

Global Security (2010) viser også til at registrering av retten til eiendom og vannressurser er mangelfull i Jemen, og at korrupsjonen florerer. De militære, enten direkte eller indirekte, kan kreve land til militært bruk, for deretter å selge den for privat gevinst til utviklere. Også YAVA (2010) viser til at registrering av eiendom i Jemen er gjenstand for omfattende svindel, korrupsjon og dokumentfalsk.

5. KONFLIKTLØSNING

I 1995 ble National Water Resources Authority opprettet og i 2002 ble Loven om vann (Water Law) vedtatt. Loven tok sikte på å etablere institusjonelle mekanismer for å løse vannkonflikter ved å erstatte den tradisjonelle vannforvaltningen med et system hvor vannetater og lokalsamfunn samarbeidet om å forvalte vannressurser. Loven ville også forsøke så definere vannrettighetene for å minske og løse konflikter over vannressurser (Mohammed Al-Qadhi 2009a). Men ifølge AFP (2010) blir loven sjelden anvendt.

Det har hendt at Jemens mangeårige president, Ali Abdullah Saleh, personlig har engasjert seg for å løse voldelige konflikter mellom landsbyer. I 1999 ble en konflikt mellom to landsbyer i provinsen Taiz løst ved at presidenten opptådte som mekler mellom to stammeledere (al-Qadhi 2009a). Jemenittisk presse har for eksempel også kunnet melde at presidenten hadde beordret løsning på eiendomskonflikter og opprusting av vannforsyningen i Aden (Zaid al-Alaya'a 2009).

På spørsmål om hvordan konflikter om vann og jord blir løst i praksis, opplyste GTZ (møte i februar 2010) at mange vann- og eiendomskonflikter løses på tradisjonelt vis, ved mekling, forhandlinger og kompromiss i stammedomstoler. Dette er en følge av at ca. to tredjedeler av befolkningen bor i rurale områder hvor sedvaneretten står sterkt og fordi de fleste konfliktene om jord og vann skjer i rurale områder. Tradisjonell konfliktløsning med dens vekt på kollektivets beste og sosial stabilitet er ifølge GTZ en meget imponerende måte å løse problemer på. Organisasjonen, som har arbeidet med vannprosjekter i Jemen i mer enn 20 år, hadde liten tro på Jemens offisielle rettsapparat som konfliktløser fordi det er korrupt og underutviklet, og har tatt avgjørelser som bærer preg av den sterkeste rett.²

En journalist i avisen Nabanews.net (møte februar 2010) anslo at ca. 95 % av alle forbrytelser og konflikter i de nordlige provinsene løses ved hjelp av stammedomstoler. I provinsene i det tidligere Sør-Jemen anslo han at mellom 70 % og 80 % av alle konflikter løses av stammedomstoler. Også i Sana'a tyr befolkningen oftere og oftere til stammedomstoler, hvilket etter journalistens oppfatning skyldes både stor intern migrasjon av folk fra stammeområdene til Sana'a, og at statlige institusjoner oppfattes som svake og mangler legitimitet og tillit i befolkningen. Bruk av stammedomstolene blir desto viktigere for folk flest, både for å få løst konflikter og for å få beskyttelse.³

² Jemen fikk et felles rettsapparat etter sammenslåing av Nord- og Sør-Jemen i 1990.

³ Se Landinfo (2009, 23. juli). *Blodhevn*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/1001/1/1001_1.pdf [lastet ned 23. november 2010]

Sheik Abdullah bin Ali al-Shuhifi fra provinsen Marib opplyste til Landinfo (møte i januar 2010) at sedvaneretten (stammelovene) kan bidra til løsning av alle konflikter, både for kollektivet og individet. Sheik Abdullah, som er dommer i en stammedomstol både i Marib og i Sana'a, karakteriserte den jemenittiske sentralmakten som svak og vanlige domstoler korruperte. Lavere straff og andre fordeler kan kjøpes ved hjelp av kontakter og materielle ytelser. Folk flest har derfor mer tillit til tradisjonell konfliktløsning basert på mekling og konsensus i tråd med stammesamfunnets rettsoppfatning. Avgjørelser i stammedomstoler kan ankes innenfor et hierarki av stammedommere, og avgjørelsene er skriftlige. Han anslo at i provinsene Marib, al Jawf, Sana'a, Amran og Saada samt provinsene øst for Sana'a mot Oman løses ca. 90 % av alle konflikter og forbrytelser ved stammedomstoler. I provinsene Hajja, Taiz, Ibb, Aden og Lahaj anslo han at mellom 30 % og 40 % av konflikter og forbrytelser løses på tradisjonelt vis. De forholdsvis lave tallene i sør sammenlignet med tall i nord og østover mot Oman skyldes Sør-Jemens fortid som britisk koloni og senere sosialistisk styre før gjenforeningen i 1990. Dette førte til svekkelse av stammeidentiteten hos befolkningen i sør som fortsatt er mer tilbøyelig til å bruke det statlige rettsapparatet. Han hevdet imidlertid at bruk av stammedomstoler brer seg i sør som følge av befolkningens mistillit til den styrende eliten. Og staten godtar avgjørelser i stammedomstolene både i sivile tvister og i straffesaker.

Også journalisten fra Nabanews.net pekte på at staten og det offentlige rettsapparatet aksepterer avgjørelser i stammedomstoler. Han opplyste at politiet i praksis ikke motsetter seg at for eksempel drapsmenn tas hånd om av stammedomstoler og at drapssaker blir behandlet i henhold til sedvaneretten. Ifølge journalisten er det også svært sjelden at familiekonflikter bringes inn for en offentlig domstol, også disse sakene løses av stammedomstoler.

Laila al-Zwaini (2006) skriver i sin rapport at selv om de fleste jemenitter foretrekker tradisjonell konfliktløsning, kan det mer skyldes mangel av et bedre alternativ enn etterlevelse av tradisjoner. Bruk av stammedomstoler er oftere dyrere på grunn av høyere blodpriser og godtgjørelse til stammedommere og garantister. Men stammedomstoler anses for mindre korruperte, prosedyrene er enklere, sakene avgjøres raskere, håndheving er mer garantert og partene kan selv velge dommere. Vanlige domstoler anses for å være inkompetente, overbelastede, korruperte, ineffektive, vanskelig tilgjengelige eller for langt unna. Håndhevelse av avsagte dommer er også et problem. Ifølge rapporten hadde det jemenittiske justisdepartementet erkjent at ca. 60 % av alle dommer i det offisielle rettsapparatet ikke ble implementert.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- AFP (2010, 24. januar). Water woes threaten Yemen's anti-Qaeda drive. *AFP*. Tilgjengelig fra <http://www.alarabiya.net/articles/2010/01/24/98268.html> [lastet ned 1. desember 2010]
- Al-Alaya'a, Z. (2009, 11. juni). President Saleh orders solution to southern land disputes. *Yemen Observer*. Tilgjengelig fra <http://www.yobserver.com/local-news/printer-10016625.html> [lastet ned 1. desember 2010]
- Al-Qadhi, M. (2009a, 12. august). Thirst for water and development leads to conflict in Yemen. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://www.yementimes.com/DefaultDET.aspx?i=642&p=health&a=1> [lastet ned 1. desember 2010]
- Al-Qadhi, M. (2009b, 12. august). Land Disputes Symbolize Poor Government. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra <http://www.yementimes.com/DefaultDET.aspx?i=956&p=opinion&a=5> [lastet ned 1. desember 2010]
- Al-Zwaini, L. (2006, desember). *State and Non-State Justice in Yemen: Paper for the Conference on the Relationship between State and Non-State Justice Systems in Afghanistan 10-14 December 2006, Kabul*. Washington DC: United States Institute for Peace. Tilgjengelig fra http://www.usip.org/files/file/zwaini_paper.pdf [lastet ned 1. desember 2010]
- Boucek, C. (2009, september). *Yemen: Avoiding a Downward Spiral*. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace. Tilgjengelig fra http://www.carnegieendowment.org/files/yemen_downward_spiral.pdf [lastet ned 1. desember 2010]
- Boucek, C. & Bomassi, L. (2009, 19. november). *The Resurgence of Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*. Brussel: Carnegie Endowment for International Peace. Tilgjengelig fra <http://www.carnegieendowment.org/events/?fa=eventDetail&id=1478> [lastet ned 1. desember 2010]
- Craig, I. (2010, 28. oktober). Yemen's deadly fight for water. *Yemen Times*. Tilgjengelig fra http://www.yementimes.com/defaultdet.aspx?SUB_ID=34959 [lastet ned 1. desember 2010]
- The Economist (2010, 30. september). You can't easily qat it out. *The Economist*. Tilgjengelig fra <http://www.economist.com/node/17155919> [lastet ned 1. desember 2010]
- Global Security.org (u.å.). *Yemen Military*. Alexandria VA: Global Security. Tilgjengelig fra <http://www.globalsecurity.org/military/world/yemen/military-intro.htm> [lastet ned 1. desember 2010]
- Hackman A. & Assamiee M. (2009, 27. juli). Water and sanitation across the country – Part 6. The fight for drinking water in Taiz. *Yemen Times*. Tilgjengelig

- fra <http://www.yementimes.com/DefaultDET.aspx?i=1280&p=health&a=1> [lastet ned 1. desember 2010]
- IRIN News (2010, 14. januar). Yemen: Southern rural areas forced to rely on trucked-in water. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=87733> [lastet ned 1. desember 2010]
 - IRIN News (2009a, 30. november). Yemen: Clambering up mountains to find water. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=86847> [lastet ned 1. desember 2010]
 - IRIN News (2009b, 16. august). Yemen: Unprecedented water rationing in cities. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=85734> [lastet ned 1. desember 2010]
 - IRIN News (2009c, 25. juni). Yemen: Major new water source discovered in parched Hadhramaut. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=84999> [lastet ned 1. desember 2010]
 - IRIN News (2009d). Yemen: New programme to tackle water crisis. *IRIN News*. Tilgjengelig fra <http://www.irinnews.org/Report.aspx?ReportId=82771> [lastet ned 1. desember 2010]
 - Kasinof, L. (2009, 5. november). At heart of Yemen's conflicts: water crisis. *Christian Science Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2009/1105/p06s13-wome.html> [lastet ned 1. desember 2010]
 - Lichtenthaeler, G (2010, 21. mars). Water Conflict and Cooperation in Yemen. *Middle East Report 254 – Spring 2010*. Tilgjengelig fra <http://www.merip.org/mer/mer254/lichtenthaeler.html> [lastet ned 1. desember 2010]
 - Lyon, A. (2009, 30. august). Water crisis threatens Yemen's swelling population. *Reuters*. Tilgjengelig fra <http://www.reuters.com/article/idUSTRE57T0HK20090830> [lastet ned 1. desember 2010]
 - Macleod, H & Vidal, J. (2010, 26. februar). Yemen threatens to chew itself to death over thirst for narcotic khat plant. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/environment/2010/feb/26/yemen-qat-water-drought> [lastet ned 1. desember 2010]
 - Yemen Post (2010). Action Urged as Long Land Dispute Claims More Lives in Central Yemen. *Yemen Post*. Tilgjengelig fra <http://www.yemenpost.net/Detail123456789.aspx?ID=3&SubID=1619> [lastet ned 1. desember 2010]
 - YAVA, dvs. Yemen Armed Violence Assessment (2010, 18. oktober). *Under Pressure. Social violence over land and water in Yemen*. Geneve: YAVA.

Tilgjengelig fra <http://www.yemen-ava.org/pdfs/Yemen-Armed-Violence-IB2-Social-violence-over-land-and-water-in-Yemen.pdf> [lastet ned 1. desember 2010]

Muntlige kilder

- Den britiske ambassaden. Møte i Sana'a 6. februar 2010.
- Den tyske ambassaden. Møte i Sana'a 6. februar 2010.
- Dr. A. A. Al-Eryani. Politiker og rådgiver for Jemens president. Møte i Sana'a 2. februar 2010.
- German Technical Cooperation (GTZ). Møte i Sana'a 2. februar 2010.
GTZ er en tysk organisasjon som i Jemen arbeider med utviklingsprosjekter knyttet til vann, utdanning, helse og økonomisk utvikling. Hjemmesiden og informasjon om organisasjonens arbeid i Jemen er tilgjengelig fra <http://www.gtz.de/en/weltweit/maghreb-naher-osten/674.htm> [lastet ned 21. november 2010]
- Sheik Abdullah bin Ali al-Shuhifi. Stammeleder fra provinsen Marib. Møte i Sana'a 31. januar 2010.